

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

Категоризация на роли в "Чиџликът край
границата" и "Изобретателната влюбена"

Обсъждане статута за дубльорството

С о џ и я
14 март 1985

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	4
II. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	
Дико Фучеджиев	5
III. ПЪРВА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД	
Наталия Минкова	5
IV. ИЗКАЗВАНИЯ	
Стефан Данаилов	7
Асен Шопов	7
Иванка Димитрова	8
Пелин Пелинов	8
Николай Люцканов	9
Дико Фучеджиев	9
Стефан Данаилов	10
Георги Гайтаников	10
V. ВТОРА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД	
Дико Фучеджиев	10
VI. ИЗКАЗВАНИЯ	
Виолета Гинцева	11
Стефан Данаилов	12
Асен Шопов	12
Дико Фучеджиев	15
Наталия Минкова	16
Дико Фучеджиев	17
Стефан Данаилов	17
Наталия Минкова	18
Асен Шопов	18
Сава Хашъмов	18

Николай Люцканов	19
Николина Лекова	21
Георги Гайтаников	22
Наталия Минкова	23
Иванка Димитрова	23
Младен Киселов	25
Мария Стефанова	27
Младен Киселов	27
Асен Шопов	28
Младен Киселов	28
Асен Шопов	29
Младен Киселов	29
Стефан Данаилов	30
Виолета Николова	32
Дико Фучецжиев	32

VII. ЗАРИВАНЕ

Дико Фучецжиев	33
----------------	----

П Р И С Ъ С Т В У В А Щ И

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

ЧЛЕНОВЕ: Банчо Банов

Антония Каракостова

Пелин Пелинов

Младен Киселов

Енчо Халачев

Николай Люцканов

Асен Шопов

Стефан Данаилов

Галина Асенова

Николина Лекова

Иванка Димитрова

Асен Миланов

Виолета Гиндева

Емил Стефанов

Георги Гайтаников

Николай Милев

Наталия Минкова

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

Състоял се на 14 март 1985 г.

НАЧАЛО: 16.00

- о -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другари,

Откривам заседанието на Художествения съвет при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д :

1. Категоризация на роли в "Чиѝликът край границата" и "Изобретателната влюбена".
2. Обсъждане статута за дубльорството".
3. Разни.

ПЪРВА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Наталия Минкова да докладва предложенията за категоризация, дадени от режисьорите.

НАТАЛИЯ МИНКОВА:

Режисьорите са дали своите предложения, които трябва да обсъдим и направим корекции, ако е необходимо.

"ЧИФЛИКЪТ КРАЙ ГРАНИЦАТА"

След гласуване от Художествения съвет предложенията на режисьора се получиха следните резултати:

		точки за роля	точки за изпълнение
ГАЛЧЕВ	- Константин Цанев	3 т.	3 т.
НОНА	- Виолета Гиндева	3	3
МАНОЛАКИ	- Георги Георгиев-Гец	3	3
ТОШО	- Кирил Кавадарков	2	2
САНКА	- Адриана Андреева	2	3
ДЯДО ХРИСТО	- Рачко Ябанджиев	3	3
ДАВИД КЪОСЕТО	- Антон Карастоянов	1	2
ДЯДО ПЕЮ	- Петър Василев	2	2
ГЪРДЮ	- Борис Луканов	2	2
ВЕЛКО	- Георги Гайтаников	2	2
ЙОСИФ	- Михаил Петров	2	3
АЛЕКСИ	- Петър Стойчев	2	2
	- Емил Стефанов	2	2
ЛЕВАШКИ	- Любен Желязков	1	1
ГАЛЧЕВА	- Виолета Минкова	1	2
ВЕЛИКИН	- Славчо Митев	1	2
МИЛЧЕВСКИ	- Стефан Димитров	1	2
КАРТАЛЕВ	- Иван Тонев	1	1
ФИЛИП КРЪЧМАРЯ	- Николай Узунев	1	2

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Наталия Минкова да докладва предложенията за пиесата "Изобретателната влюбена".

"ИЗОБРЕТАТЕЛНАТА ВЛЮБЕНА"

След гласуване от Художествения съвет предложенията на режисьора се получиха следните резултати:

		точки за роля	точки за изпълнение
БЕЛИСА	- Славка Славова	3	3
ФЕНИСА	- Камелия Недкова	3	3
КАПИТАН БЕРНАНДО	- Любомир Кабакчиев	3	3
ЛУСИНДО	- Емил Стефанов	3	3
ХЕРАРДА	- Мария Стефанова	3	3
ДОРИСТЕО	- Мариус Донкин	3	3
ЛУСИНДО	- Емил Джамджиев	3	3
ЕРНАНДО	- Георги Мамалев	3	3

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Стефан Данаилов.

ИЗКАЗВАНИЯ

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Получава се голям конфликт между тройки, двойки и единици. Ние завишихме с тенденция да се разграничат основните роли, които са непрекъснато на сцената, за постижение. Сега гласувахме дванадесет тройки и се получава, че точката става три лева. Може да има голяма роля за 3, но артистът не я изиграва за 3.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Този принцип трябва да се изчисти, за да няма спорове. Трябва да се прогласува на принципна основа това, че се катего-

ризираат ролите и обратен процес не съществува, т.е. намаляване на изпълнението по отношение на категоризираните роли не съществува.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Ние коментираме един документ, който влиза в конфликт с голяма част от нас. За пиесата, която обсъдихме, имаше доста критики, а ние казваме за всички 3.

АСЕН ШОПОВ:

След като сме гласували, че категоризираните роли фиксират на тези точки изпълненията няма защо да се занимаваме с точките, които съвпадат, а да се гласуват предложенията за плюс една точка отгоре и предложенията на Съвета за плюс една точка за това изпълнение, което режисьорът не е предложил. С минуса няма да се занимаваме.

Трябва да се гласува предложение за принцип: категоризират се ролите и минус по отношение на тези категоризации няма да има. Ако приемем това предложение няма повече да разговаряме.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Дават се най-много три точки за централна роля, а ако тя е толкова хубаво направена, че трябва още да бъде възнаградена ще получи някаква държавна награда. Но за малките роли, които няма да получат такава награда, можем да ги поощрим малко повече.

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Да разгледаме обратния случай: ролята е категоризирана за 3, а изпълнителят я прави мърляво, критиката го отрича – как да се постъпи.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Има и такъв пример: двама души са на роля, единият играе за 3, другият за 2 – трябва да бъде минус, а ние всичко искаме да уеднаквим.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има тенденция за уравниловка в Художествения съвет. А има варианти: талантиливи, средни е не талантиливи. Трябва да се изкажете точно кой колко точки заслужава.

Има думата др. Люцканов.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Има правилник и в него нещата са разделени: едното е за роля, както е дал авторът, а другото е за изпълнение. Възможно е да има роля по автор за 3, а ние да оценим изпълнението за 2 или 1.

Има правилник: точкува се за автор, след това се точкува за художествено изпълнение. Но не се приема този принцип и се казва, че щом ролята е за 3, той положил труд и ще се оцени и изпълнението за 3. Така го е дал Съюзът. При разпределение на ролите режисьорът излиза с точкуване на роли по драматургия, а при приемане на постановката режисьорът излиза с предложение за художествено постижение, което се обсъжда и което е наградата за артиста или огорчението.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има категоризация на ролите по автора, на което Художественият съвет не може да влияе. Този въпрос не подлежи на обсъждане. Спорно е изпълнението на ролите. Грешките идват от това, че всички ние искаме да сведем нещата до едно помирение, че всички горе долу сме равни. Колегиалният принцип е много силен. Ние не си позволяваме да направим обективна оценка в много слу-

чай. В разговора си направихме редица корекции на предложенията на режисьора и няма да бъде от полза повече да спорим.

Има думата др. Данаилов.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Получиха се 24 тройки, а в постановките на Асен Шопов и Люцканов има не повече от дванадесет тройки. Получава се, че колегите, които идват отвън, ще напишат тройката. Спомнете си за "От ума си тегли" – колко двойки станаха единици.

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ:

Искам да добавя, че едно представление, което е в редовния афиш на театъра, като "Сборен пункт", е в аномалия в сравнение със следващите представления. Например, Рачко Ябанджиев има 1,5 т. Това трябва да се реши. Същото е и за "Ретро".

ТОЧКА ВТОРА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Разпратихме проекта за предложение на Режисьорската колегия за дубльорството, състоя се обсъждане в Художествения съвет, на което се изказаха редица съображения и мнения. Исках да се обсъди на по-широка база и да си кажете мнението по това предложение, с какво сте съгласни и с какво не, за да стигнем до някакво становище, което да послужи като ориентир в работата ни по дубльорството.

Изказаха се различни мнения и сега ще имате възможност отново да вземете отношение по материала. Трябва да се знае, че ако сега нещо се реши, то Художественият съвет и общественят актив са имали отношение по този въпрос.

Има думата др. Гиндева.

ИЗКАЗВАНИЯ

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА:

Написаното прочетох внимателно, но виждам, че почти всички точки ги има в стария правилник. Друга работа е, че не се прилага на практика. Например, "Режисьорите поемат задължението да изграждат по два състава...". Или т. 2: "При изграждане на двойни състави режисьорите и Художественият съвет да не се ръководят от старшинството по ведомост...". Това би могло да остане като предложение, но с корекция. Не трябва да се изказва старшинство по ведомост, но не може да се елиминират званията. По т. 3: "Актьорите нямат право да се отказват от роли самоволно..." – така си беше и досега.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Тук има друг момент: след като се приказва толкова много за дубльорство и режисьорът го е дал, то отказването да бъде много трудно.

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА:

По т. 4: "Двойните състави не бива да уцължават репетиционния процес...", "– артистите от двата състава да присъствуват на всички репетиции" – така трябва да бъде, но все пак това е творчески процес – някои режисьори не искат да събират два пълни състава, както и някои актьори не искат да присъствуват на репетициите на другия състав.

По т. 5: "След завършване на репетиционния процес Художественият съвет се задължава да обсъжда и двата състава" – винаги е било така и се е спазвало.

Мисля, че не е правилно "Последна дума и тук да имат художественият ръководител на театъра и режисьорът" при опреде-

лянето на първи и втори състав. Последна дума трябва да има Художественият съвет.

Предлагам да не се приема т. 7, защото това не променя съдържанието.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Това не е вариант на правилник, а е за вътрешна организация на работата ни. Според мен, т. 6 трябва да отпадне.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Този разговор ни изправя пред изпитания. Предпочитам една узаконена форма пред този начин на разговор. Най-отговорно твърдя, че в резултат на много години неверна политика, неверна работа от много хора, по най-различни стечения на обстоятелствата се е създал един противен в работата на театъра момент на конфронтация артисти и режисьори, като институция. Това е резултат на много години сложен, в който съществуваме и който ми е дълбоко неприятен. Той се пренася долу в работата и струва много загуба на време, енергия, пари на театъра, много разпръви. Това се дължи на дескредитирана режисьорска институция, включително на липса на режисьорски авторитет. Отиде си едно поколение, което се ползваше с авторитет, създаде се празно пространство, идват хора – кой приет, кой не приет, кой стабилен, кой нестабилен, кой с методология, кой без такава и т.н. и конфликтът е налице: война актьори – режисьори. Това е ситуацията, в която се намираме.

Мисля, че тези точки не представляват точки за правилник, а такива, по които да се води разговор. И само дотолкова, доколкото не сме отделили повече от нужното внимание за предва-

рително обсъждане в режисьорската колегия, може би сме пропуснали онази точка, която предизвика спорове. Режисьорите ще се съгласят с мен, че тя не е включена с воюваща претенция вътре в този ред от точки, да я отстояваме – точката, която беше изкоментирана с предварителния момент на разпределението на пиесата по отношение на обявяването на заповедта на разпределението: първи, втори и т.н. Съгласен съм, че редът трябва да бъде спазен по всички видове старшинства.

Обсъждането на тази точка предизвика неприятна фраза – че не сме частен театър. Съгласен съм с това и искам да добавя: ние не сме и не можем да бъдем частен театър по голям спектър от въпроси в нашата работа. Когато разхищаваме усилия, време и енергия, труд и таланти включително, също не сме частен театър. И тогава, когато изпълняваме определена програма на театъра, свързана и с това изискване, поставено било от ръководството на театъра или от по-горе, ние не сме частен театър. И тогава, когато трябва да влезем в рамките на изпълнение на една трудова дисциплина, в рамките на един сезон да реализираме толкова постановки, а не непрекъснато да ги прехвърляме и да се занимаваме с въпроса, че две заглавия направихме, третото в края на сезона коментираме винаги за началото на следващия сезон и т.н.

По първата точка никой не спори за задачите, целите и намеренията. Но тя има две определения, които ако отчетем няма място за спор, където това е възможно или на определени роли.

Единственият въпрос, подчертавайки това, че съм съгласен заповедта на разпределението да се спазва по всички изходни точки и изисквания за колегиални моменти на старшинство, звания, уважение и т.н., остава спорът по два въпроса: как ще оценяваме и процедираме резултатите, когато имаме два пълни състава или

Дублиране роли, как ще проведем отношението си на оценка, художествено-творческа, в това отношение на готовия резултат?

Това е единият пункт, не желая да го коментирам. Вторият пункт е защо мисля, че тази точка е задължителна. Ако не съществува нелепият спор, ако съществува моментът на уважение, т.е. ако ние се ползваме с авторитет и нужния респект, с който не се ползваме и той не може да ни бъде поднесен на тепсия, а трябва да си го извоюваме в процеса на работата, този въпрос също няма да съществува, разговорът по въпроса кой ще определя. Въпросът с постановката и въпросът със състава, който ще защитава представлението, е чисто авторски, в случая режисьорски. Това значи, че режисьорът е в правото си да предложи. В крайна сметка моето предложение е такова, че първият състав ще бъде, вторият състав ще бъде този, тази роля е реализирана, тази роля е в такова отклонение от концепция, цялостно решение, съзвучие, допирни точки и т.н. по отношение на постановката и Съветът трябва да санкционира решение по въпроса – може да се съгласи, може да не съгласи. Трябва да се защити позиция, убеждение: защо мисля и т.н. Но авторският момент не може да бъде въпрос на коментар. В смисъл на режисьорски авторски момент, че аз се подписвам под това, което съм направил с всичката отговорност всичките упреци да бъдат отправени към мен – какво правиш, защо го правиш, защо нищо не си направил...

Отидох в Будапеща на постановка – трябваше да подпиша договор за работа през септември – 26 репетиции. А на унгарски нищо не разбирам. Попитах ги при 26 репетиции кога ще гледа Художествения им съвет. С усмивка ми отговори: ние знаем как е у вас. Художествен съвет няма да има. Ние ще влизаме в салона с ваше съгласие и от внимание към Вашата работа. Вие сега под-

писвате договор, че на тази дата ще има премиера и ние ще проведем. Ако на тази дата има премиера и тя е сполучлива, ще Ви похвалим. Ако няма премиера не разчитайте на това, че сте гост.

Такава беше алтернативата.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Искам да подкрепя Асен Шопов за това, че отговорността за една постановка я носи режисьорът. Аз съм директор и художествен ръководител на театъра и нося отговорност за общата работа на театъра, но не мога да накарам един режисьор да направи нещо, което ще повлияе отрицателно на постановката му, след като него утре ще го оценява публиката. Когато се пишат статии и рецензии в печата никой не споменава директора на театъра, а режисьорите.

С Режисьорската колегия ние търсим някакъв модус, по някакъв начин да се осъществи това нещо. Винаги на Художествен съвет е ставало дума, че режисьорите не искали. Сега се предлага вариант, с който се търси някакво възможно средно положение. На миналото заседание стигнахме до споразумение, което се свеждаше до това, че вътре в званията не е задължително да се спазва старшинството, т.е. вътре в званията "народни" и "заслужили" артисти един заслужил артист, станал такъв по-късно, може да бъде първи на роля, а станалият по-рано да бъде втори на роля.

Реши се, че няма да има Художествен съвет само след гледане на първия състав, а след като се гледа и втория и тогава Художественият съвет може да реши кой да бъде първият и кой вторият състав, независимо от предварителното разпределение. Смятам, че това е правилно, тъй като е свързано с една оценка, която е след художествения факт и е оценка на Художествени съвет, на хора, които са от театъра.

По тези два въпроса Художественият съвет постигна споразумение и моля да си изкажете мнението по тези въпроси и по дубльорството. Искам да обърна внимание на следното, че когато се решава една художествена задача, тя се решава от режисьора. Известно е, че българският театър има великолепна актьорска школа, но се знае също така, че художествените задачи на една постановка се решават от режисьорите. Аз не мога да задължа режисьора, който прави дадена пиеса, да постави който аз искам артист. Но режисьорите проявиха добра воля, която се изрази с този примерен статут, който се предложи и по който може да се постигне споразумение, което да бъде от полза и за актьорската труппа на театъра.

Тук присъствуват и Наталия Минкова, Мария Стефанова, Виолета Николова и Милена – всеки има право да си каже мнението по въпроса за дубльорството.

Има думата Наталия Минкова.

НАТАЛИЯ МИНКОВА:

В направеното предложение не виждам точка, с която да се дадат някакви права на актьора. В момента, когато тези права му се дават, автоматически му се отнемат с едно "ако", или "при".

В т. 1 се казва, че "Режисьорите поемат задължение да се изграждат по два състава – пълни, където това е възможно или на определени роли". Тази вратичка вече отменя и онова, което следва: "– подпомагане на артистичната група в нейното творческо развитие", "– разкриване нови страни от дарованията...", "– експериментиране" и т.н.

Смятам, че при един такъв голям състав като нашия е трудно да се каже, че за една роля няма двама изпълнители, освен ако всички са толкова много заети, че не можем да ги заан-

гажира режисьорът. Но е трудно да се каже това. Макар и с лек компромис или с друга индивидуална среда, но да се каже, че само един човек може да изпълни тази роля, е малко крайно.

Към правата и задълженията режисьора би ми се искало да има една точка, в която актьорът да има право да изяви своето творческо искане. Вие трябва да решите това, защото всеки от нас в един момент е използван много, в друг е забравен, в трети не е забелязан. Много наши големи актьори са стояли много години без да работят, поради режисьорско невиждане. Това не значи, че те не са били талантиви. Може да има грешки и у режисьорите, може да има субективност. Нека да има една точка, за да може да се избегне този субективизъм, актьорът да има право да покаже на режисьорите и Художествения съвет, че той може и че защитава дадената роля. А сега всичко е връцете на режисьорите – те ще преценяват.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има опасност, че в една постановка могат да се поставят 10 – 15 актьори, което означава, че ако директорът възприеме това нещо, то Художественият съвет трябва два месеца да се занимава с допълнителните репетиции и явяване пред Художествения съвет и да бъде затруднена работата на театъра.

Ако приемем това нещо могат да се яват петима актьори за една роля, което по три репетиции прави двадесет дни. Художественият съвет за тези хора трябва да се събира. Това е корекцията към властта на режисьорите: актьорът може да поиска три репетиции и Художествен съвет за една роля. Ако всички вие сте съгласни нямам нищо против такова предложение.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Когато дойде предложение за една роля, в която са раз-

пределени двама колеги и постъпят две – три молби от други актьори, то Художественият съвет да бъде в правото си да коментира дали тези трима актьори могат да кандидатствуват за ролята.

НАТАЛИЯ МИНКОВА:

По т. 3: мисля, че по принцип актьорът няма право да се отказва. Това да бъде не само при двойни състави.

Смятам, че последна дума не има режисьорът с Художествения съвет.

Моето предложение е в т. 1 да няма "ако" при два пълни състава. Да няма за една роля двама изпълнители, а друг да остане сам.

АСЕН ШОПОВ:

Мисля да се откажем от първата точка, защото водим разговора от желание да стигнем до някакво решение за включване в процеса на работата на дубльор. Смисълът на "ако" тук се състои в това, че "Нашествие" в момента не допуска коментар за дубльорство по известни причини. Не всички задачи могат да отговарят на всички изисквания от художествено-творчески, педагогически и кадрови проблем.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Сава Хашъмов.

САВА ХАШЪМОВ:

Длъжен съм да се присъединя към много от нещата, които предлага Режисьорската колегия. Правя уговорката, че това не е документ, поради което не трябва да има точки и щом като няма точки може да бъде само едни бележки за разговор с Художествения съвет и с представителите на обществените организации – база за разговор. Но след като нещо се разглежда разширено на Художествения съвет по него трябва да има и съответно решение.

Интересува ме какво ще бъде нашето решение днес – одобряваме или не вижданията на Режисьорската колегия? Защото 90 на сто от нещата, които се казаха тук, стоят в Правилника на българските театри, който още не е отменен и не можем да си позволим да правим собствен статут на Народния театър за дубльорството. Всякакви режисьорски или актьорски уговорки за това какво може и какво не може те са регламентирани и стоят в този Правилник.

Нашите режисьори са се опитали да предложат някои неща, за да бъдем наясно как работим. В този смисъл съм съгласен с много от техните предложения, но има неща, които не трябва да се регламентират, като "актьорите нямат право да се отказват самоволно". Естествено, че нямат право "самоволно" да се откажат. Или "Двойните състави не бива да удължават репетиционния период" – естествено е, че още при разпределението на два състава, ако режисьорът каже, че не може за петдесет, а за сто дни, то ще се регламентират сто дни или ще се каже "по петдесет дни с двата състава". Формулировката в т. 7 също няма смисъл. Първи състав е този, който започва първи репетициите, а Художественият съвет и художественият ръководител ще си кажат думата кои ще излязат на премиерата.

Това, което предлага Режисьорската колегия, е база за разговор, но не за регламентиране оттук нататък.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Люцканов.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Изказвал съм се по тези въпроси, но искам да взема отношение по смисъла на това предложение. Не приемам, че това, което сме решили, е глупаво и смешно. Подобен начин на разговор за мен е неприемлив и е на ниско равнище. Трябва да се направи

нещо общо режисьори и актьори.

Някои неща съществуват в Правилника, но други не. Например, в Правилника го няма това, че режисьорът се задължава да направи два състава. Но ние предлагаме да поемем такова задължение да правим максимално усилия за два състава или частично. Затова има "ако", тъй като при една пиеса от тридесет души не могат да се правят два състава, а само на главните роли. Щом това не е статут, а джентълменско споразумение да разговаряме, да си внушаваме, да се вслушваме, това вече има значение. Затова една част от тези неща не са въпрос на правилник, а на добро желание.

От какво се налага този разговор? Имаше постановки, в които предложихме по седем – осем дубльорства, но остана едно. По какви ли не предлози се отказват хората. Не сме виновни ние. Имаше случай, когато един актьор си гипсира крака, за да се откаже.

Да обсъдим тези въпроси, може би ние не умеем да работим. Или общата дисциплина, или това, че е дубльор – оскърбително. В Правилника го има това, че щом си във втори състав имаш право да се откажеш само ако те освободи Художествения съвет. А сега се измъкват от дубльорства без Художествения съвет. Получава се така, че режисьорът се моли на актьорите да играят като дубльори. В този смисъл трябва да има джентълменско решение на въпроса.

Ние репетираме дълго време и ако има два състава това време ще се удвои. Мизансценът се прави до края. Винаги съм бил за два състава, тъй като това подsigурява постановката, ще има по-дълъг живот, актьорите се съревновават без дори да съзнават това, "Лизистрата" щеше да падне, ако нямаше две корифей-

ки, защото когато Татяна Масалитинова не игра един месец игра Виолета. Щеше да падне художественото равнище, ако нямаше подготвен човек. Аз съм за това, но когато вместо два ще репетирам четири месеца не съм съгласен.

Какъв е изходът? Ако има петдесет репетиции, то на състав ще бъдат по 25 – ако трябва и в къщи ще работят. А и всяка промяна няма да се прави по два пъти, а само веднъж. Но когато отсъствува актьорът трябва да се прави два пъти. На всяка репетиция се променя мизансцена, нови темпоритми и т.н.

Творческият процес изключва формалния подход към решаването на подобен въпрос.

Правилно е, според мен, това, че по предложение на режисьора Художественият съвет обсъжда резултата, след което последна дума имат режисьорът и художественият ръководител.

По въпроса за "двоен състав" или "дубльори" – често съм слушал да се казва: нас не ни гледат, защото сме дубльори. Затова искаме да измислим нещо по-благозвучно и толерантно.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Лекова.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА:

От години се говори за това, че колективът има желание да има двойни състави, а на практика се показва някакво противоречие, което затруднява режисьорите и те поставят този въпрос. Дубльорството е проблем на социалистическия театър и този въпрос трябва да се разглежда от творческа гледна точка. Но тук има и един творческо-етичен морален момент, който много пречи за решаването на този момент и вина за това имат не само режисьорите, а и ние. Всички сме били в единия или другия състав и сме имали неприятни взаимоотношения, които отравят творческата

атмосфера.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Гайтаников.

ГЕОРГИ ГАЙТАНИКОВ:

Искам да започна с репликата на др. Люцканов за това, че сериозният творчески процес изисква задълбочено разглеждане на проблемите и отношение към тях. Искам да подкрепя и изказването на Асен Шопов и на Сава Хашъмов, но мисля, че във тях става дума за следствието, след като вече нещо е станало. Никой от изказалите се не говори за същността на въпроса. А тя е в предварителното обмисляне и разработка, която си е направил режисьорът, предварителното решение, което е на базата на задълбочено, творческо отношение към проблемите, към обстановката, към това кои трябва да бъдат актьорите, какво е решението на режисьора.

Умолявам режисьорите, правейки едно разпределение, това ще бъде за техния авторитет и за нашето творческо самочувствие, защото когато един режисьор разясни на Художествения съвет какво е неговото решение по-подробно и обстоятелствено, тогава, когато каже, че за тази роля в неговото решение вижда даден актьор, то целият състав на театъра ще бъде достатъчно уважаван, за да си помисли кого би могъл да предложи друг в това решение на режисьора. Защото всеки си мисли, че може да играе тези и тези роли. Ние сме отдавна в театъра и знаем горе долу кой какво може. При една постановка режисьорът може да направи грешка едно - две имена, но не повече при разпределението.

За да се избягнат тези болезнени взаимоотношения и преживявания на актьорите, да имат и те думата, трябва да се дадат и някакви възможности на актьорите за избор, макар че решаваща

дума ще имат режисьорите.

Полезно е това, че се събрахме и ни се даде възможност да разговаряме, но като принципи положения няма да стои с тази болезненост и острота в нашите взаимоотношения и ще бъде от полза за художествените резултати за нашия театър.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Наталия Минкова.

НАТАЛИЯ МИНКОВА:

Дисциплината трябва да бъде еднаква за всички – и за режисьорите. Но когато режисьорът си избере даден актьор и той им каже, че ще играе само при положение, че няма да има дубльор, а вие му поставите, естествено вината не е в актьора. Вие имате властта, а ние във всички театри сме тези, които вие избирате. Но вие можете да изисквате дисциплината да бъде еднаква за всички. Ако вие угодите на някого и не му поставите дубльор, то дисциплината вече се нарушава. Трябва да му кажете, че държите за него, но че трябва да изтърпи едно дубльорство. Тук вече се разминаваме, защото властта е в ръцете на режисьорите.

Съгласна съм и с това, че актьорите сме виновни за много неща, знаем много неща, но нямаме власт.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Иванка Димитрова.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Нашият театър като че ли е загубил равновесие в своя живот, в творческото осъществяване на постановките. От къде идва това? От една страна ми се струва, че е неправилното противопоставяне на режисьори и актьори. Защо се получава това, че те са врагове, че трябва да воюват за своето щастие. Това пречи за развитието на театъра ни.

Всички ние, режисьори и актьори, сме ансамбъла на този театър. Режисьорите са повече заети, но актьорската група загива, заболява – не може години наред да не получаващ роля. Всяка година, през която един актьор не играе на сцената, това е отнета година от неговия живот. Такова е устройството на творците – ако не творят не живеят. От това идват и тези възмущения. Ние повече постановки не можем да правим, но трябва да се намери начин на работа, за да се включват всички.

Другият въпрос е защо така правим в нашия театър, че изтикваме режисьорите от нормалното им място в ансамбъла на театъра и стоварваме върху главите им всички отговорности. Има един отговорник на театъра – в случая това е директорът – той трябва да упражнява своята власт. Негови помощници са драматурзите, но той ще казва последната дума. Вярно е, че режисьорът застава зад дадена постановка, но директорът застава зад името на този театър. Той е художествен ръководител на театъра.

По материала, който е предложен – дубльорството се налага в нашия театър и режисьорите ни го предлагат. Тук няма нито един неталантлив човек – има хора, на които несе дава работа, не могат да се развиват, губят техниката си, но всеки има някакво място и то ще се намери, това е моето мнение.

Преди имаше лично писмо на др. Живков, който задължаваше Народният театър да има или за целите състави или за главните роли дубльори.

Правилно е това, което се казва: "където е възможно", защото има срочни постановки, сложни, невъзможно е да има цели двойни състави, но трябва всеки актьор да има една или две роли годишно. Трябва да се съживи театъра за работа.

С т. 2 не съм съгласна. Трябва да се спазват привиле-

гите, дадени на актьорите от държавата, но ако те след това не направят ролите си, според мнението на Художествения съвет и режисьора, да отидат във втория състав.

По т. 6 - "да обсъди" - да, и да каже мнението си, а режисьорът и директорът да вземат решение. Да се редактира по съдържание тази точка.

Репетиционният период не трябва да се удължава от двойните състави. Също не трябва да се задължават двата актьорски състава да присъствуват на репетициите. Двата състава трябва да бъдат гледани и обсъждани и след това да се реши кой да е пръв и кой втори.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Киселов.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Според мен този разговор няма да завърши днес, защото е принципиален и към него трябва да вземе отношение цялата трупа. В този смисъл като член на театъра смятам, че се предлага една тема за обсъждане, която тема има дългобойно значение и не може да се изчерпи с лека ръка. Може би Правилникът е несъвършен или прилагането му в театъра е несъвършено, щом се изказват толкова много хора.

Всяка постановка трябва да се изгражда на творчески принцип, който включва задължително следване на пулса на репетицията - такава, каквато е в момента. Творческият процес не се подава на планиране. Регламенти и правила нямат значение, защото човек в момент на творчество трябва да бъде свободен. В репетицията тези моменти се сменят един след друг - аз творя, след пет минути твори актьорът, а след пет минути в резултат на неговото творчество, аз творя отново, ново нещо, в резултат

на това, което той показва. Това е процес, а не нещо фиксирано. Опитът да се фиксира някаква гледна точка в правило е антитворчески момент. Няма правила по това как да се направи едно представление.

Не съм съгласен с някои колеги, които се изказаха против уговорките в точките – всеки творчески момент може да роди нов творчески момент, ако е истински. В този смисъл смятам, че някои от предложените точки са предмет на продължително обсъждане и пред повече колеги, да се изясни личния опит, а не желанието да се формулира и да се налага.

Поддържайки внесената листа от режисьорите имам свои нюанси. Т. 4: "Двойните състави не бива да удължават репетиционния процес..." Това не мога да го приема, тъй като за мен двоен състав означава двойно време мое, отделено на изпълнителя. Иначе има опасност да се получи механизирание на процеса и превръщане на актьора в марионетка, който трябва да изпълни нещо, което е регламентирано за двамата. Зрителят трябва да бъде главният ни критерий, той трябва да види художествен резултат независимо кой е на сцената. В този смисъл разделянето на първи и втори състав също е много относително и трябва да се замислим, когато се съгласяваме да пуснем втори състав, за който предварително ще кажем на близките си: не гледайте този състав, а този. А на другите какво да кажем? А ако те са хората, за които е по-полезно това представление, а не нашите близки? Ние трябва да работим за анонимния зрител. От тази гледна точка не съм съгласен и няма да пусна в свое представление нито един изпълнител, под чието изпълнение не се подписвам. Авторството е триединно: автор на текста, автор на постановката, автор на отделната роля. Тук не бива да си пречим, защото професиите ни

са различни. Няма да допусна да се намесват в суверенитета на моите решения. На Запад критиката е срещу режисьора, тъй като той се подписва под всичко.

По отношение на това двата състава да присъствуват на репетициите – това е задължително. Ако актьор, определен като дубльор, не дойде на репетиция, ще го сменя. На всички репетиции се стремя да работя на пълни обороти и не мога след това да повтарям неща, до които съм стигнал в резултат на интуитивния творчески процес. Когато на една репетиция ние стигнем до нещо, то после не се повтаря.

МАРИЯ СТЕФАНОВА:

До тук съм съгласна с това, което говорите, уважавам такава позиция, но Вие говорите за своя авторски суверенитет, а този суверенитет не трябва ли да съвпадне и на актьора от втория състав? Вие сте творческа единица, този срещу Вас от първия състав също е творческа единица, Вие работите съвместно в дадения момент и след този контакт раждате един определен резултат. Акогата се срещнете с актьора от втория състав къде е Вашата гаранция, че е същият резултат, който ще срещнете. Ние сме еднакви като хора, но всеки от нас е неповторим като индивидуалност, всеки един от нас носи своята единствена и неповторима индивидуалност. Тя не може да влиза в еднакви химически смеси с всеки поотделно. С мен срещата е една, с др. Димитрова е свършено друга.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Когато говорим за суверенитета на отделната професия трябва да изясним основни неща. Актьорът започва своето авторство след като бъде разпределен. Когато актьорът приема доброволно, че ще има партньор, който заедно с него ще работи същата

работа, той приема, че в основния щамп ще има повторемост – без това няма театър, няма постановка. Не може да се говори за идеален суверенитет на актьора.

От гледна точка на поставянето на пиесата е задължително присъствието на всички заети в постановката.

АСЕН ШОПОВ:

Имам въпрос за изискването да бъдат на сцената актьорите от двата състава, което е: присъствувам на тоталния процес на анализа, когато на втория изпълнител кажеш да дойде на сцената, уговорката ще бъде: повторете, или работа с него?

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Въпросът е индивидуален и е свързан с това, че подпсвайки се под постановката, давайки в разпределението шанс на актьора да дублира, разчитам на неговата добросъвестност, а не разчитам на неговите капризи.

МАРИЯ СТЕФАНОВА:

Ние не говорим за капризи, а за една сериозна и сложна връзка, говорим за работа.

АСЕН ШОПОВ:

Искам да попитам Киселов: считаш присъствието за задължително дотолкова, доколкото анализът винаги ще кристализира яснота по въпроса на работата и не прехвърляш механично: "А Вие повторете получения резултат", а "Качете се с Вас да потърсим чрез Вас резултата".

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Израз на смисъла, който е кристализирал в анализа, в чиято изкристализираност са участвували всички.

АСЕН ШОПОВ:

Възможно е мизансцен и всякакъв вид изразни средства да

бъдат нови, съобразени с природата на новия актьор, а не механично "Вие повторете направеното".

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Природата на всяка постановка налага да се определят точно повторенията. Защото има връзка със звук и осветление и места, където има възможности за импровизации.

АСЕН ШОПОВ:

Смятам, че конфликтната точка е другаде – в правото, което не е проблем, върху който не бихме могли да разсъждаваме, тоест, това изискване не бихме могли категорично да поставим като задължително дотолкова, доколкото е изгубен навикът, а от него се е получило някакво чувство на свенливост или суетност, или "аз искам да правя неща, които не искам партньорът да ги гледа, да ме ограбва, да ги повтаря". Част от реакцията е това.

Ако ние можем да издържим на сериозния творчески анализ на работата и диференцирания подход към единия процес на сцената и към другия, те да бъдат индивидуализирани и диференцирани на сцената, няма да има никакво противоречие. Тогава аз съм против тов: сега аз репетирам, ти се махни от ложата.

МЛАДЕН КИСЕЛОВ:

Може би въпросът за присъствието има по-елементарен смисъл от начина, по който исках да го поставя. Солидарен съм с Николай, че ми е невъзможно да повтарям едно и също нещо. Затова, давайки шанс на актьорите, аз ги каня да присъствуват на всички моменти, в които аз творя по време на репетициите, защото не съм машина, която казва: влез отляво, влез отдясно. Защото мога да се откажа от предложението си, ако се убежда, че не е състоятелно, независимо дали в мен или в изпълнителя е несъстоятелността.

Режисьорският авторитет във втория етап, както автор-

ският суверенитет в първия етап на работата, е нещо естествено и не виждам защо трябва да се обсъжда. В професията на режисьора – и тук вече различните режисьори като професионалисти са на различни нива – е оная тактичност и способност да чувствава актьорът в онзи момент, когато вижда, че актьорът включи и работи това тайнство, тогава аз трябва да млъкна, за да му дам възможност в стоте процента да изрази онова, което той е почувствувал от моите предложения. Тогава мога да кажа "това да, това не". Както не разбирам репетиция с маркиране, така не разбирам и разговор, в който би могло да няма изпълнители на някои от моите репетиции, тъй като решили да не дойдат. Както аз съм решил да ги включа в разпределението нека и те бъдат така добри да идват на репетиции.

Смятам, че точката за това репетициите да бъдат равностойни по брой и съдържание за двата състава изразява едно желание на режисьорската колегия за диалог с актьорите. Правилно каза Асен Шопов, че Народният театър е един от нашите театри, в които дистанцията между актьорска и режисьорска колегия е доста голяма – вътрешната дистанция. Това е едно предложение за диалог. Ние ще искаме да ви чуем по дадени теми през сезона, а и вие да чуете нас. Иначе се получава феодализъм: всеки се е затворил в кулата си и стреля отгоре.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Стефан Данаилов.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Този документ ще се разработва ли с предложенията, които сега дойдоха за някои изменения, ще се срещнем ли с целия състав? Ще бъде ли предложено това на актьорския състав? Моето предложение е обсъждането да излезе от рамките на Худож-

ствения съвет, който е нашият обществен съвет, за да го чуят колегите. Режисьорите от сърце са поели тази разработка, затова трябва да се преразгледа от колегите и да се предложи решение. Документът съществува, независимо от формата му, с това трябва да сме наясно и ние, и ръководството. Защото много хора се отказват от дубльорство по една или друга причина, а в същото време се говори, че няма работа за всички. За дубльорството трябва да има и варианта, че единият от тях трябва да бъде от тези колеги, които по-рядко са включвани в работа, които са доказали себе си, за да дойдат в този театър.

В провинцията положението е много тежко. С години хората не излизат на сцената. Затова този документ може да послужи и за други места.

Гледал съм постановки с дубльори в нашия театър и не съм видял различен мизансцен – но всяка индивидуалност е творческа. Но и 99 на сто всички влизат от една страна и излизат от друга страна.

За творческия суверенитет трябва да стигнем до съгласие тук, а не да излизаме с дългия диалог на едно общо събрание. Мен не ми пречи, че ще гледам колегата си как работи, но има хора, които се плашат от това. А и самочувствието на тези, които излизат на четири месеца веднъж, е друго. Тези неща трябва да се решават индивидуално. Предлагам да излезем вече на събрание, тъй като тук много се говори. По тези въпроси трябва да се обсъжда с целия колектив, да вземем решение, което да провеждаме в по-нататъшната си работа. Ние трябва да бъдем наясно на темата: общественият съвет предлага... Това вече е позиция. Този документ първо да се одобри от Съвета още веднъж, след като се направят поправките от колегията.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Виолета Николова.

ВИОЛЕТА НИКОЛОВА:

Много радостен е фактът, че този документ съществува и че е по инициатива на Режисьорската колегия и те предлагат да бъдат обсъдени тези въпроси. Правилно е и това, което се предложи за по-нататъшната процедура. Правилно е и това да се гледат двата състава и след това Художественият съвет да има думата. Необходимо е с чувство за отговорност и доблест да се пристъпи към разглеждане на тези въпроси, защото само така ще има резултати.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

След това заседание Режисьорската колегия, заедно с др. Стефан Данаилов, Георги Гайтаников и Галина Асенова, ще обсъдят направеното предложение тук, ще се уточнят по разискванията и ще излязат отново пред Художествения съвет със становище по този доброволен статут, който се предлага. Художественият съвет ще вземе отношение по него, след което ще проведем събрание на актьорската трупа, заедно с режисьорите и драматурзите. Ще се даде възможност всеки да си каже думата. Но не бива да се забравя, че творческите въпроси и работата в един институт, какъвто е Народният театър или всеки друг театър, така са свързани с определени правила, които не трябва да се пренебрегват. Ние имаме доброто желание работата, която се върши тук, да бъде по волята на всички участващи в нея.

Искам да изкажа задоволство от предложението на Режисьорската колегия. Надявам се, че стигнем до решения, които ще бъдат полезни за по-нататъшната ни работа в театъра.

С това приключваме обсъждането по този въпрос.

ТРЕТА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД
ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има проблем, свързан с постановката "Нашествие" - има една картина, която може да се реши по два начина: или да я направим как да е, или да я изхвърли, с което обаче ще нанесем сериозен ущърб на художественото решение на представлението, или да я направим както трябва. За второто решение ни е необходимо участието на някои актьори - 7 - 8 души - за малки роли в една картина. Става дума за четвърта картина - прием, в който участвуват бивши хора, които са се активизирали при идването на немците.

Ние предлагаме на група актьори да изиграят тези роли, които ще бъдат оценени по достойнство, макар че участието да е малко ще дадем по една точка. Апелирам тези актьори да вземат участие в тази картина, защото правим "Нашествие" за четиредесетгодишнината и всичко за постановката се решава на достойно за тази голяма дата равнище.

За жените предлагам: Виолета Николова, Стефка Кацарска, Ангелина Сарова и Дора Глинцжева.

За мъжете предлагам: Стефан Великов, Николай Узунов, Соломон Аладжем, Васил Спасов и Петър Василев.

З А К Р И В А Н Е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другари,

Дневният ред е изчерпан. Закривам заседанието на Художествения съвет!

/Край 18 ч и 45 минути/

Стенограф:

/Р. Райчев/

ДИРЕКТОР:

/Д. Фучеджиев/